

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 1 листопада 2024 року)

2024

УДК
341.231.14:355.271(062.552) П68

*Друкується за наказом ректора Національного університету
 «Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
 (наказ № 3177-44 від 08.10.2024 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Ківалов С.В.**
Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян М.Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набісвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Гребенюк Дмитро Олегович – PhD, асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю прийняття Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та Міжнародному дню прав людини. 1 листопада 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 539 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

2. Березняк В.С. Демичева А.В. Права людини в умовах широкомасштабного збройного конфлікту в Україні: аналітичний огляд. Дніпро. ДДУВС. 2023. С.27
3. Upravlinnia Verkhovnoho komisara OON (2023), povodzhennia z viiskopolonenymy ta osobamy, yaki prypynyly uchast u voiennykh diiakh, v konteksti zbroinoho napadu rosiiskoi federatsii na Ukrainu 24 liutoho 2022 roku – 23 liutoho 2023 roku, 24 bereznia 2023 roku.

Ключові слова: війна, військовополонені, збройні формування, збройна агресія, міжнародне гуманітарне право, Женевська конвенція про поводження з військовополоненими, законність.

Кононець Олена Миколаївна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права
Державного торговельно-економічного університету, адвокат, керівник адвокатського бюро «Олена Кононець та партнери»*

Піна Дмитро Романович

здобувач вищої освіти Державного торговельно-економічного університету

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ВІДПОВІДНО ДО ПОЛОЖЕНЬ ЖЕНЕВСЬКИХ КОНВЕНЦІЙ 1949 РОКУ ТА ДОДАТКОВИХ ПРОТОКОЛІВ ДО НИХ 1977 РОКУ

Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи 1977 року утворюють міцний фундамент

міжнародного гуманітарного права, встановлюючи стандарти захисту прав людини в умовах збройних конфліктів. Їхнє значення виходить далеко за межі міжнародних домовленостей, адже вони слугують гарантами мінімізації страждань під час бойових дій. Завдяки цим документам створено рамкові механізми, які забезпечують безпеку та недоторканність цивільного населення, військовополонених, поранених і хворих, а також обумовлюють норми поведження з комбатантами та некомбатантами.

Існує чотири самостійних міжнародних договори:

- Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях;
- Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, з складу збройних сил на морі;
- Женевська конвенція про поведження з військовополоненими;
- Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни.

Ухвалення конвенцій відбулося 12 серпня 1949-го в Женеві (Швейцарія) на Дипломатичній конференції за участі представників понад 60 держав світу. Сьогодні у Женевських конвенціях від 12 серпня 1949 р. приймають участь усі держави світу, а самі Конвенції з Додатковими протоколами до них є фундаментом міжнародного гуманітарного права.

Перша Женевська конвенція – Конвенція про поліпшення долі ранених на полі бою 1864 р. була прийнята 22 серпня 1864 р. та ознаменувала виникнення міжнародного гуманітарного права.

Послідовно були прийняті Женевські конвенції у 1906, 1929, 1949 рр. та Додаткові протоколи до Женевських конвенцій 1949 р. – у 1977 та 2005 рр.

Унікальність цих конвенцій полягає в тому, що разом зі Статутом ООН вони – єдині міжнародні договори, в яких беруть участь всі держави. Заперечення, ігнорування фундаментальних норм, проголошених у цих конвенціях, ставить державу поза межею цивілізованого співтовариства, а дії індивіда кваліфікує як воєнні злочини поряд із агресією, геноцидом і злочинами проти людяності, які вважаються міжнародними злочинами і підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду. [1] Женевські конвенції від 12 серпня 1949 р. діють разом із трьома Додатковими протоколами:

- Додатковим протоколом до Женевських конвенцій, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, від 8 червня 1977 р.;
- Додатковим протоколом до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру, від 8 червня 1977 р.;
- Додатковим протоколом до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується прийняття додаткової відмітної емблеми, від 8 грудня 2005 р.

Кожен Додатковий протокол – самостійний міжнародний договір, який передбачає окрему процедуру приєднання до нього держави-учасниці Женевських конвенцій. Ступінь участі держав у Додаткових протоколах є нижчим, ніж у Женевських

конвенціях 1949 р. Міжнародне гуманітарне право застосовується в разі збройного конфлікту та створено державами саме для того, щоб накласти певні рамки на насильство під час війни, обмежити страждання, захистити жертв війни. [2]

Ключові принципи захисту прав людини під час збройних конфліктів базуються на нормах міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів до них 1977 року.

Для початку розглянемо що таке міжнародне гуманітарне право (МГП)

МГП – це система норм, покликана зменшувати гуманітарні наслідки збройних конфліктів. Його часто називають правом збройних конфліктів або правом війни. Основна мета МГП полягає в обмеженні методів та засобів ведення війни, якими можуть користуватися сторони конфлікту, а також у забезпеченні захисту та гуманного ставлення до осіб, які не беруть або припинили брати участь у бойових діях. В цілому, МГП регулює норми міжнародного права, що встановлюють мінімальні стандарти гуманності, яких слід дотримуватися під час будь-якого збройного конфлікту.

Отже, головні принципи захисту прав людей є такі як: принцип гуманності забезпечує захист осіб від насильства, тортур, нелюдського або принизливого поводження. Він забороняє вбивства, катування та жорстоке поводження з будь-якою людиною під час війни. Принцип розрізнення вимагає чіткого розмежування між учасниками бойових дій та цивільними особами. Бойові дії

мають бути спрямовані лише проти комбатантів і військових об'єктів, тоді як цивільні особи й об'єкти повинні бути захищені від атак.

Принцип пропорційності забороняє операції, які можуть призвести до надмірної шкоди цивільним порівняно з очікуваними військовими результатами. Це означає, що військові дії повинні уникати непропорційної шкоди цивільним, де збитки можуть перевищувати будь-яку можливу військову перевагу.

Принцип військової необхідності дозволяє здійснювати операції лише в тому обсязі, який необхідний для досягнення конкретної військової мети, і забороняє атаки без вагомості військової підстави. [3, с.114]

Окрім того, існує заборона на застосування певних видів зброї та методів ведення війни, які завдають надмірних страждань або впливають негативно на цивільне населення. Ці принципи є основними в міжнародному гуманітарному праві і встановлюють мінімальні стандарти захисту прав людини в умовах збройних конфліктів.

Висновок. Проаналізувавши різні джерела стосовно цього питання, можу зробити такі висновки. Захист прав людини відповідно до положень Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів 1977 року є фундаментальною складовою міжнародного гуманітарного права. Ці документи забезпечують захист цивільних осіб, поранених, військовополонених та інших, хто не бере участі або припинив брати участь у бойових діях. Вони встановлюють чіткі правила щодо гуманного поводження та забороняють акти насильства проти тих, хто найбільше страждає під час війни. Таким

чином, Женевські конвенції та їхні протоколи слугують важливим інструментом для обмеження воєнних страждань і збереження людяності навіть у найважчих умовах збройних конфліктів.

Джерела:

1. Офіційний сайт омбудсмана України
<https://www.ombudsman.gov.ua/uk/zhenevski-konvenciyi-pro-zahist-zhertv-vijni-1949-roku>
2. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни (від 12 серпня 1949 року)
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
3. Міжнародне гуманітарне право, Нільс Мельцер Координатор – Етьєн Кюстер (398 с.)
<https://www.asser.nl/media/795044/icrc-comprehensive-introduction-to-ihl-ukr.pdf>

Ключові слова: Женевські конвенції, Додаткові протоколи, міжнародне гуманітарне право, збройний конфлікт, захист прав людини.

Мицька Олександр Іванович

доцент кафедри формування та розвитку професійної компетентності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України, Інституту професійного розвитку, Пенітенціарної академії України, кандидат юридичних наук

ГУМАННІСТЬ РЕЖИМУ УТРИМАННЯ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МІЖРАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

За всю історію збройних конфліктів, які

ПИЛИПЕНКО В.П.

Ефективність Женевських конвенцій 1949 року про захист жертв війни через призму російської агресії в Україні483

ПАСЕЧНИК О.В., ЄРОФЕЄВА О.С.

Проблеми правового статусу військовополонених490

КОНОНЕЦЬ О.М., ПІНА Д.Р.

Захист прав людини відповідно до положень Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів до них 1977 року492

МИЦЬКА О.І.

Гуманність режиму утримання військовополонених через призму міжнародних стандартів500

ЛИСИК В.М.

Особливості механізму імплементації міжнародного гуманітарного права505

ГРУШКО М.В., ТИМОШЕНКО Д.В.

Виклики правозахисту прав на культурну спадщину: проблеми та перспективи512

МАРЧЕНКО Д.В.

Роль міжнародних договорів у забезпеченні захисту цивільного населення в умовах збройних конфліктів 519

ОМЕЛЬЧЕНКО І.І.

Актуальність принципу пропорційності в контексті захисту прав людини в умовах збройних конфліктів 525